

Udkast til aftaletekst

1. september 2021

**Aftale mellem regeringen (Socialdemokratiet),og
om
grøn omstilling af dansk landbrug**

Formål

Et bredt flertal af Folketingets partier har med klimaloven vedtaget, at Danmark skal reducere udledningen af drivhusgasser i 2030 med 70 pct. i forhold til niveauet i 1990 og være et klimaneutralt samfund senest i 2050. Samtidig skal en ny fælles landbrugspolitik i EU implementeres fra 2023. Centralt for alle lande i EU bliver at løfte landbruget i en grøn retning via incitamenter og krav. Det er samtidigt et mål, at EU skal blive klimaneutralt inden 2050. Den danske landbrugs- og skovbrugssektors samlede udledninger fra arealanvendelse, dyrehold og gødningshåndtering forventes at falde i de kommende år, men den samlede sektor ventes at udlede ca. 16 mio. ton CO₂e svarende til ca. 46 pct. af Danmarks samlede udledninger i 2030. Landbrugs- og skovbrugssektoren skal derfor bidrage til at nå klimamålsætningerne. Behovet for nedbringe udledningerne er kun blevet understreget af den seneste rapport fra FN's klimapanel.

Danmark skal være et grønt foregangsland. Landbrugssektoren skal understøttes i at udvikle og levere klimateffektive produkter og ny teknologi og samtidig fortsat bidrage til jobskabelse i hele Danmark. En sådan tilgang kan hjælpe med at nedbringe de globale udledninger, hvor der er stigende efterspørgsel på kød- og mejeriprodukter. Samtidig ses der en tendens både i Danmark og globalt, hvor efterspørgslen fra købedygtige forbrugere på plantebaserede fødevarer er stigende. En mere plantebaseret fødevarerproduktion kan rumme svar på en del af vores miljø- og klimaudfordringer og angiver en af vejene for omstillingen af landbruget. En anden vej frem er pyrolyse og bioraffinering, som for få år siden var uvirkelige løsninger på landbrugets grønne omstilling. Nu er løsningerne tættere på end nogensinde.

Udledningen af drivhusgasser fra landbruget skal nedbringes under hensyn til en fortsat bæredygtig udvikling af erhvervet, landbrugets konkurrenceevne, sunde offentlige finanser, beskæftigelse, sammenhængskraft og social balance. Derfor er det også vigtigt med det europæiske og globale fokus på de nødvendige reduktioner af klimapåvirkningerne fra fødevarer- og landbrugssektoren.

Derudover skal landbrugsproduktionen gå hånd i hånd med ambitionen om at sikre gode levesteder for dyr og planter, og der skal være plads til naturen og biodiversiteten. Tiden er ikke til at gå på kompromis med vandmiljøet. Tilstanden i vandløb, søer, fjorde, kystvande og grundvand skal forbedres. Derfor er der behov for at nedbringe tilførslen af næringsstoffer, så der kan opnås et godt vandmiljø for dyr og planter og understøtte kvaliteten af grundvandet. Det er en krævende opgave, som nu skal helt i mål.

Danmark har et stærkt landbrugserhverv, der yder et stort bidrag til det danske samfund med arbejdspladser og eksport. Men der er behov for nytænkning for at løse de underliggende økonomiske udfordringer. Her kan nye finansieringsløsninger være en del af vejen frem. Landbruget står overfor, at hver tredje bedrift i den kommende årrække skal igennem et generationsskifte. Dette kan blive en ny driver for innovation og grøn omstilling, hvis de rette rammer sikres.

Dansk landbrug skal fortsat skabe arbejdspladser og bidrage til at producere gode, sunde, klima- og miljøvenlige og sikre fødevarer og derigennem fastholde sin afgørende position i dansk eksport. Målet er ikke at producere mindre, men at producere smartere. Danmark skal være et grønt foregangsland og eksportere grønne fødevarer og løsninger – ikke blot flytte udledninger og arbejdspladser til andre lande.

Men en gennemgribende omstilling af landbruget er kompleks og omfattende. Det kræver investeringer i fremtidens teknologi, og det kræver stabilitet og forudsigelighed for landbrugerne om fremtiden. Derfor indeholder denne aftale både et implementeringsspor og et udviklingsspor. Og der er indlagt mellemtider frem mod klimamålet i 2030.

1. Reduktion af drivhusgasudledningen

Regeringen (Socialdemokratiet), ... og ... (herefter aftalepartierne) er på baggrund af ovenstående enige om at gennemføre en række konkrete initiativer, der viser vejen til hvordan dansk landbrug kan reducere sine drivhusgasudledninger med op til 7,3 mio. ton CO₂e frem mod 2030. Dette svarer til en forventet tilbageværende udledning fra landbrugs- og skovbrugssektoren på 8,1 mio. ton i 2030.

Aftalepartierne er enige om at iværksætte indsatser, der nedbringer udledningen af drivhusgasser fra landbruget med 1,8 mio. ton CO₂e i 2030. Dette via tiltag, der reducerer drivhusgasudledningen fra dyrenes fordøjelse, fra gødningen i stald og lager, fra udtag af lavbundsjord og ved hjælp af kvælstofreguleringen.

Der er i dag kun et begrænset antal værktøjer til at reducere landbrugets klima- og miljøbelastning, uden at det har betydelige konsekvenser for landbrugets produktion. Et målrettet og ambitiøst udviklingsspor vil danne grundlag for at kunne reducere op til yderligere ca. 5 mio. ton CO₂e i 2030 gennem investering i forskning, udvikling, opskalering og implementering af lovende teknologier.

1.1. Klimamål for landbruget

Aftalepartierne er enige om at fastsætte et sektormål for landbruget på [X-X] pct. reduktion i udledningen af drivhusgasser for landbrugs- og skovbrugssektoren i 2030 i forhold til 1990 svarende til, at sektorens udledninger skønnes at udgøre [11,8-7,9] mio. ton CO₂e i 2030.

Aftalepartierne ønsker, at reduktionsmålet skal bidrage til at sikre fremdriften i landbrugets grønne omstilling. Aftalepartierne er på den baggrund enige om, at der følges op på reduktionsmålet i forbindelse med et genbesøg af landbrugsområdet i 2023/24.

2. Implementeringssporet

2.1.1. Klimakrav til husdyrproduktionen i Danmark

Husdyrproduktionen står for en markant del af drivhusgasudledningen fra landbruget. Der skal derfor gennemføres tiltag, som reducerer udledningen af drivhusgasser fra husdyrproduktionen.

Aftalepartierne er enige om fra 2023 at stille krav om, at der skal udføres hyppig udslusning af svinegylle i alle nye svinestalde samt alle eksisterende slagtesvinestalde, så gyllen overføres hurtigere fra stald til lager, og metanudledningerne reduceres med ca. 0,17 mio. tons CO₂e i 2030.

[Aftalepartierne er desuden enige om, at metanudledningen fra kvæg skal reduceres. For at sikre størst mulig fleksibilitet og hurtig ibrugtagning af nye omkostningseffektive virkemidler som f.eks. fodertilsætningsstoffer, vil aftalepartierne afsøge muligheden for at indføre et generelt reduktionskrav i 2024 for udledningen forbundet med fordøjelsen hos kvæg. Reduktionskravet vil i første omgang fastsættes tilsvarende til effekten forbundet med anvendelsen af øget fedtfodring. Såfremt det ikke er muligt at fastsætte et generelt reduktionskrav, vil aftalepartierne i stedet indføre et specifikt krav om at tilføre en højere fedtandel i foderet til konventionelle malkekøer og kvier fra 2024 svarende til en reduktion på ca. 0,16 mio. tons CO₂e i 2030.]

2.1.2. Udtagning af mindst 88.500 hektar lavbundsjord og randarealer

Udtagning af lavbundsjord har stort potentiale for drivhusgasreduktion. Det er ikke en enkel opgave. Der skal derfor arbejdes med at overkomme barriererne for at udtage lavbundsjord og randarealer.

Med aftalen omlægges det danske landbrug, idet betydelige arealer vil skifte anvendelse og dyrkning gennem de næste år, for i øget grad at tilgodese klima, biodiversitet, rent vandmiljø og drikkevandbeskyttelse. Aftalen indebærer, at der vil blive etableret en lang række nye varige vådområder, udtagne lavbundsarealer, skovrejsning og gradvis indførelse af flere arealer med vedvarende græs. En sådan jordreform vil transformere det åbne landskab og dets anvendelse, så det er mere klart til fremtidens mangesidede behov.

Aftalepartierne er enige om, at der skal udtages og sikres vådgøring eller braklægning af mindst 88.500 hektar lavbundsjord og randarealer inden 2030. Der afsættes 3,9 mia. kr. fra den fælles landbrugspolitik, så der inklusiv tidligere aftaler samlet set vådgøres 50.500 hektar landbrugsarealer og braklægges 38.000 hektar gennem et-årige forberedende indsatser (jævnfør bilag x). Udtagning af lavbundsjord er et meget omkostningseffektivt tiltag til at nedbringe udledningen af drivhusgasser ligesom det tilbageholder næringsstoffer fra vandmiljøet, medvirker til klimatilpasning og bidrager til at sikre biodiversiteten. Udtagning af yderligere arealer kan ske på baggrund af, at der opnås mere og bedre viden på området som følge af blandt andet igangsatte forskningsprojekter. Samtidig er der fokus på løbende forbedringer af den samlede incitamentsstruktur og af tilrettelæggelsen af udtagningsindsatsen.

For at sikre fart på indsatsen nedsættes en national task-force under Fødevarerministeriet med deltagelse af centrale aktører. Task-forcen skal følge og drive indsatsen samt arbejde med at overkomme barrierer for udtagning.

Aftalepartierne er enige om, at landbrugerne skal have mulighed for at indgå i udtagning og vådgøring af lavbundsjord i videst mulige omfang inden for EU's landbrugspolitik og aftalens økonomiske ramme. Lavbundsindsatsen vil i forbindelse med genbesøget i 2023/24 blive evalueret i forhold til, hvor stort afløbet har været til de frivillige tilskudspuljer, med henblik på politisk stillingtagen til om der skal afsættes yderligere midler eller indføres incitament, for eksempel af reguleringsmæssig karakter.

2.1.3. Nye muligheder fra EU skal udnyttes

Med de nye rammer for den fælles landbrugspolitik i EU for perioden 2023-27 (CAP'en) vil hvert medlemsland for første gang skulle sætte en samlet plan op for, hvordan EU's landbrugspolitik skal udmøntes. Det vil sige en samlet CAP-plan, som beskriver det nye, stærkere samspil mellem landbrugspolitikens grønne indsatser, som er kombinationen af mulighederne for anvendelse af den direkte landbrugsstøtte og landdistriktsstøtten.

Aftalepartierne er enige om en markant grøn indsats i overensstemmelse med kravene i EU's landbrugspolitik. I dag er der stort fokus på de 7 pct., der er blevet overført fra den direkte støtte til landdistriktsstøtten. Fremadrettet vil der ligeledes være fokus på hvordan, de nye eco-schemes og landdistriktsmidler anvendes til grønne formål. Aftalepartierne vil gennemsnitligt anvende 22,3 pct. pr. år af den direkte støtte på grønne tiltag i 2023-27 i Danmark, samt yderligere 3 pct. årligt til etableringsstøtte til unge landbrugere.

Aftalepartierne er enige om at etablere følgende eco-schemes:

- Økologisk arealtilskud: Formålet med ordningen er at understøtte både omlægning til og opretholdelse af økologisk drift af landbrugsarealer for derved at opnå en række fordele for klima, miljø, biodiversitet og dyrevelfærd.
- Miljø- og klimavenligt græs: Formålet med ordningen er at udsætte pløjningen af græsarealer efter de første to år, hvorved der opnås en miljø- og klimaeffekt på det enkelte areal. Sekundært bidrager den længere periode uden pløjning til forbedret mikrobiologi og frugtbarhed i jorden.
- Ekstensivering med slæt på lavbundsarealer: Formålet med eco-schemet er en gradvis udpining af arealernes næringsstofindhold gennem slæt (fjernelse af biomasse fra arealet) og ophør af gødskning. Ordningen vil på forsøgsbasis udbydes allerede i 2022 under landdistriktsprogrammet, og fra 2023 som eco-scheme.
- Målrettet regulering (ny reguleringsmodel): Formålet med ordningen er at reducere kvælstofudledningen til kystvandene. Ordningen bidrager endvidere til at nedbringe udledningen af drivhusgasser og beskyttelsen af grundvandet. Ordningen vil blive udviklet som eco-scheme fra 2026, hvor landbrugeren kan deltage i en frivillig runde. Manglende opfyldelse vil fortsat blive modsvaret af et obligatorisk krav. Den eksisterende ordning under søjle II (Landdistriktsprogrammet) vil fortsætte frem til 2025.
- Planteproduktion: Formålet med ordningen er at understøtte den plantebaserede dagsorden og styrke den plantebaserede produktion i Danmark. Ordningen skal således bruges til at understøtte en mere varieret planteproduktion med fokus på planter, der kan indgå i humant konsum og mindre fokus på foderafgrøder.
- Biodiversitet: Formålet med ordningen er at udlægge udyrkede landbrugsarealer til gavn for biodiversiteten. Eco-scheme biodiversitet vil desuden kunne kompensere for en del af det obligatoriske krav til udlægning af udyrkede landbrugsarealer, hvis landbruger vil udlægge samlet mindst 7 pct. af omdriftsarealerne.

Aftalepartierne er enige om at afskaffe betalingsrettighederne fra 2023, således at den direkte landbrugsstøtte til landbrugsarealerne bliver den samme for alle og iværksætte afbødende tiltag i form af en slagtepræmie, [samt en ko-præmie. Ko-præmien vil blive ydet degressivt i årene 2023-26]. Disse afbødende tiltag skal ses i lyset af, at der særligt hos aktive kvæg- og mælkeproducenter findes betalingsrettigheder, som vil reduceres i værdi, når støtten bliver den samme for alle. Aftalepartierne noterer sig, at eco-scheme til miljø- og klimavenligt græs samt også plante-eco-scheme ligeledes vil have en afbødende effekt for de berørte landmænd.

Aftalepartierne er enige om, at udmøntningen af landdistriktsstøtten inklusiv midlerne overført fra den direkte landbrugsstøtte anvendes til at fremme den grønne omstilling som angivet i tabel 2. Med denne markante grønne anvendelse af landdistriktsstøtten samt eco-schemes opfyldes det grønne EU-krav om, at alle EU-lande minimum skal anvende 25 pct. af den direkte landbrugsstøtte på eco-schemes.

De grønne indsatser under CAP'en bygger på frivillige og generelle indsatser. For de frivillige indsatser vil det være centralt, at landbrugerne har kendskab til og interesse for at søge. Midlerne afsat til de frivillige ordninger under CAP-planen 2023-27 samt landdistriktsprogrammet for 2022 er større end hidtil, og der

indgår en række nye ordninger, som landbrugerne først skal lære at kende. Dette giver en risiko for, at der ikke vil være tilstrækkelig søgning, hvilket er en forudsætning for, at EU-midlerne kan aktiveres og hjemtages. Danmark skal årligt afrapportere om CAP-planens fremdrift til EU-Kommissionen. Fødevareministeren følger derfor løbende afviklingen af CAP-planen.

[Et særskilt bilag om CAP implementeringen vil blive udarbejdet.]

2.2. Regulering af kvælstof giver bedre vandmiljø og kommer klimaet og naturen til gode

Aftalepartierne er enige om, at Danmark skal leve op til forpligtelserne, som følger af EU's vandrammedirektiv.

For at leve op til forpligtelserne vurderes det bl.a., at kvælstofudledningen skal nedbringes med 13.100 tons pr. år. Indsatsbehovet er opgjort af Miljøministeriet på grundlag af beregninger fra Aarhus Universitet og DHI.

Aftalepartierne er enige om frem til 2027 at iværksætte tiltag, som skal sikre, at kvælstofudledningen til kystvande og fjorde reduceres med ca. 10.800 ton.

Landbrugerne får mulighed for at deltage i frivillige kollektive indsatser som eksempelvis vådområder, lavbundsprojekter og privat skovrejsning i det omfang, de måtte ønske det. Fødevareministeriet og Miljøministeriet har på baggrund af erfaringerne fra 2. vandplanperiode dimensioneret indsatsen frem mod 2027, så den kan bidrage med 1.500 ton reduktion i kvælstofudledningen. Der vil i forbindelse med genbesøget i 2023/24 skulle tages stilling til, om der skal afsættes yderligere midler til de kollektive indsatser med henblik på, at en større andel af kvælstofindsatsen kan gennemføres med frivillige tiltag og en mindre andel med regulering. En opjustering af den kollektive indsats vil kunne finansieres gennem fleksibilitetsmekanismen under EU's landbrugspolitik ved at overføre midler fra den direkte landbrugsstøtte til landdistriktsstøtten eller ved omprioritering fra andre indsatser under hensyntagen til CAP-forordningernes krav.

Hertil vil udmøntningen af EU's nye landbrugsreform bl.a. betyde flere udyrkede landbrugsarealer, samt mulighed for flere træer og buske på arealerne. Dette vil kunne bidrage med en reduktion i kvælstofudledningen på ca. [1.550] ton i 2027.

Indsatsen i den målrettede regulering fastholdes frem til og med 2025 på 3.500 ton kvælstofreduktion.

[Aftalepartierne er enige om, at der skal gennemføres en evaluering af det faglige grundlag for kvælstofindsatsen (en såkaldt "second opinion"), bl.a. under inddragelse af internationale forskningskompetencer. En second opinion vil omfatte en evaluering af relevante juridiske, forvaltningsmæssige og naturvidenskabelige forudsætninger med henblik på at få klarlagt, om der i det faglige grundlag ligger antagelser, forudsætninger eller valg, som uden at gå på kompromis med forpligtelserne i vandrammedirektivet, kunne give anledning til ændring af indsatsbehovet. I forbindelse med gennemførelsen af en second opinion vil der også blive set på de seneste opgørelser af kvælstofudledningen, og ligeledes vil der indgå en opdateret vurdering af baselineeffekten, som angiver den generelle udvikling i samfundet og af tidligere besluttede indsatser, der ikke er fuldt gennemført endnu. Samlet vil processen kunne understøtte et konsolideret beslutningsgrundlag, som aftalepartierne kan anvende til at træffe beslutning om et opdateret indsatsbehov i forbindelse med genbesøget i 2023/24. Der afsættes XX mio. kr. til gennemførelsen af en second opinion.]

[Aftalepartierne er opmærksomme på, at landbruget ikke er den eneste kilde til udledning af næringsstoffer til vandmiljøet. Der iværksættes yderligere indsatser over for ejendomme i spredt bebyggelse. Spildevandsindsatser finansieres ved gennemsnitlige årlige takststigninger på op til [236] kr. per husstand samt direkte udgifter til tilslutningsbidrag og kloakering på egen grund. Spildevandsindsatsen vil reducere behovet for kvælstofreduktioner til kystvande med knap [30 ton]].

2.3. Landbruget gives incitament til at lade naturen udvikle sig på landbrugsarealer

Et gennemsnitligt heltidslandbrug i Danmark har ca. 200 hektar jord i drift, og med EU's nye landbrugsreform skal hver landbruger udlægge mindst 4 pct. af omdriftsarealerne til natur, dvs. udyrket areal. Det svarer til ca. [92.000] hektar landbrugsjord, eller i gennemsnit til mere end 11 fodboldbaner per bedrift, som skal være udyrket.

Aftalepartierne er enige om at supplere EU-kravet om 4 pct. udlagt natur med mulighederne i den såkaldte bruttoarealmodel, der betyder, at landbrugeren ikke bliver trukket i støtte, hvis de vælger at udlægge flere dele af landbrugsarealet til natur. Ligeledes vil landbrugerne have mulighed for at supplere indsatsen via deltagelse i eco-scheme biodiversitet. Det vil være til gavn for landbrugeren, der kan fokusere på den jord, der giver de bedste resultater – og til gavn for planterne, insekterne og dyrene, der vil få flere levesteder og trædesten mellem eksisterende naturarealer i det danske landbrugsland.

2.4. Økonomisk udvikling i hele landet

2.4.1. *Balance mellem land og by og støtte til gode ideer*

Der skal være gode muligheder for at leve og bo godt overalt i Danmark – både i storbyer, landdistrikter og på de danske småøer. Gode vilkår for bosætning, arbejdspladser og udvikling i landdistriktsområderne sikrer et mere sammenhængende og balanceret Danmark.

Aftalepartierne vil derfor fortsat sikre, at støtte via de lokale ildsjæle skal gå til projekter, der fremmer job- og vækstskabende erhvervsudvikling og forbedrer rammevilkårene i landdistrikterne. Der afsættes 93 mio. kr. om året til de lokale aktionsgrupper (LAG), der kan udmønte projekter lokalt. Derudover er aftalepartierne enige om at skabe gode muligheder for landbrugsdrift på de mange danske øer. Der afsættes derfor 20 mio. kr. om året til at understøtte landbrugsdrift på de små øer.

2.4.2. *Vellykket generationsskifte og nye finansieringsløsninger*

Unge, visionære landbrugere, der drømmer om at gøre en forskel, skal have gode forudsætninger for at få fodfæste på gårdene. Det kan dog være en stor og svær opgave for de nye landbrugere, da bedrifterne dels bliver større og større, og da kravene til ledelse vokser som følge af blandt andet den grønne omstilling.

Dansk landbrug står desuden over for et stort generationsskifte de næste 10 år. Således skal hver tredje bedrift i den kommende årrække igennem et generationsskifte. Denne omstilling kan blive en ny driver for innovation og grøn omstilling, hvis vi sikrer de rette rammer.

Aftalepartierne ønsker at sikre nyetablerede landbrugere gode forudsætninger for at etablere sig. Aftalepartierne er derfor enige om at anvende de nye muligheder i EU's landbrugsstøtte, så nyetablerede landbrugere på op til 40 år via landbrugsstøtten kan få et engangsbeløb på op til 745.000 kr. Der afsættes 193 mio. kr. årligt til en etableringsordning for unge nye landbrugere i forbindelse med EU's landbrugspolitik.

Aftalepartierne vil derudover bede det faglige udvalg for landbrugsuddannelsen om at foretage et eftersyn af landbrugsuddannelsen, så det sikres, at kommende generationer af klimalandbrugere klædes bedst muligt på. Eftersynet skal blandt andet sikre, at ledelseskompetencer samt indsigt i driftsøkonomi, ejerskabsformer og bæredygtig og klimavenlig produktion er tænkt tilstrækkeligt ind i landbrugsuddannelsen. Det vil sikre nye landbrugere gode forudsætninger for en succesfuld etablering. Eftersynet af landbrugsuddannelsen skal være afsluttet inden udgangen af 2022.

Der har gennem en årrække været økonomiske udfordringer i landbruget, og der er derfor behov for nytænkning for at løse dem. Behovet for at løse de økonomiske udfordringer forstærkes af, at mere økonomisk robuste landbrug er nødvendigt for at gennemføre de investeringer, som den grønne omstilling forudsætter. Aftalepartierne mener, at nye finansieringsløsninger er en del af vejen frem.

Aftalepartierne er på den baggrund enige om at etablere Grøn Landbrugskapital, der er en ny finansieringsløsning under Vækstfonden, som skal bidrage til at understøtte generationsskifte og sikre soliditet i landbrugets bedrifter. Grøn Landbrugskapital etableres som en matchordning, der indebærer medfinansiering fra business angels med erfaring fra landbrugserhvervet (BA-landbrugere) og eventuelt pensionskasser. Ordningen er målrettet en omstilling til nye selskabsformer via egenkapitalfinansiering samt en mere bæredygtig produktion i landbruget.

Sideløbende hermed er aftalepartierne enige om at etablere et partnerskab med landbrugets aktører og den finansielle sektor, der kan adressere de strukturelle og økonomiske udfordringer i landbrugssektoren, herunder en ny forpagtningsmodel, evt. i forlængelse af ekspertgruppen for landbrugets økonomis forslag.

3. Udviklingssporet

En vigtig forudsætning for at realisere klimapotentialet fra nye teknologier og løsninger på landbrugsområdet er en fokuseret investering i forskning, udvikling, modning og opskalering. Der skal derfor snarest muligt udarbejdes en strategi for indfrielsen af reduktionspotentialerne i udviklingssporet. Strategien skal bl.a. afdække, hvordan yderligere forskning og demonstration kan understøtte modningen af teknologier med store potentialer for at reducere landbrugets udledninger, hvilke barrierer, der i dag er for teknologiernes opskalering, herunder omkostninger og incitamentsstrukturer forbundet med udrulningen af teknologierne. Forventningen er, at en fokuseret forsknings-, udviklings- og opskaleringsindsats vil modne de lovende teknologier og løsninger. Understøttelsen af teknologiernes overgang til implementeringssporet vil indgå i genbesøgt i 2023/24. Aftalepartierne vil dog løbende se på muligheden for, om nye virkemidler kan overgå til implementeringssporet.

3.1. Ny tilgang til landbrugets klima- og miljøbelastning

Aftalepartierne ønsker, at der skal udvikles en ny tilgang til at sikre de nødvendige reduktioner af klimabelastning og forbedringer af vandmiljøet. Nye virkemidler skal bringes i spil, og landbrugerne skal have forbedrede muligheder for at levere de nødvendige reduktioner med teknologiske løsninger og frivillige kollektive virkemidler samtidig med, at der skal være sikkerhed for at det bindende klimamål og målsætningerne i vandrammedirektivet nås.

Frem mod genbesøget i 2023/24 ønsker aftalepartierne at undersøge mulighederne for at forbedre omkostningseffektiviteten i vandmiljøindsatsen for samfundet og for landbruget. Den nye tilgang skal skabe øgede incitament for, at de frivillige indsats bliver leveret, bl.a. ved i første omgang at give landbrugerne frihed til at vælge, om indsatsen skal løftes med tiltag på marken, i kanten af dyrkningsfladen eller ved at tage arealer helt ud af drift. Virkemiddelpaletten skal i en ny reguleringsmodel for kvælstof endvidere udvides, så landbrugets valg af sædskifte kan indgå, og der skal ses på muligheden for, at landbrugerne bliver kompenseret for effekten af virkemidlet frem for den gennemsnitlige omkostning ved etableringen af virkemidlet. Endvidere er aftalepartierne enige om, at gødskningsloven fra 2019, som bl.a. fastlægger rammer for såning af efterafgrøder, hurtigst muligt skal have et servicetjek med henblik på eksempelvis størst mulig fleksibilitet i forhold til tidspunkter for høst under forudsætning af at miljøeffekten fortsat sikres. [Samtidig skal der gennem demonstrationsprojekter ses på mulighederne for, om nye typer virkemidler i det marine miljø kan bringes i spil.]

[Der gennemføres en evaluering af kvælstofindsatsen til genbesøget i 2023/2024.] I det omfang et samlet kvælstofindsatsbehov ikke vurderes at kunne løses med frivillige løsninger, ønsker aftalepartierne, at dette i stedet skal gennemføres via tiltag, som fortsat sikrer, at målene nås, og hvor landbrugerne inden for rammerne af EU's landbrugsstøtte skal have mulighed for at blive kompenseret for tiltagene.

I tillæg til, at landbrugerne skal have flere valgmuligheder, ønsker aftalepartierne, at mere detaljerede kortoplysninger om tilbageholdelse af kvælstofudledningen skal udvikles og anvendes, så indsats kan gennemføres der, hvor den har størst effekt. Aftalepartierne er endvidere enige om, at der skal indhentes detaljerede kortoplysninger i visse oplande samt under inddragelse af forskningsinstitutioner at afdække i hvilket omfang resultaterne vil kunne generaliseres ved genbesøget i 2023/24.

Med aftale om grøn skattereform (Regeringen (S), V, R, SF, K) er der nedsat en ekspertgruppe, der skal belyse modeller for en mere ensartet CO₂e-regulering. På landbrugsområdet skal ekspertgruppen se på fordele og ulemper ved hhv. en reguleringsløsning, en tilskudsløsning inden for EU's landbrugsstøtte og en CO₂e-afgift eller en kombination af disse. Hertil fremgår det af aftalen, at rammerne for en CO₂e-afgift skal fastlægges på baggrund af afrapporteringen fra ekspertgruppen i 2022 under hensyntagen til lækageeffekter mv. Heri kan også indgå regulering af områder, der i dag ikke er afgiftsomfattet, herunder landbruget. Denne aftale ændrer ikke ved det, der er aftalt med grøn skattereform.

I forbindelse med genbesøget vil det på baggrund af forskningsindsatsen, som indgår i denne aftale, samt beslutninger i forlængelse af Grøn Skattereform, være muligt at tage stilling til indfasningen af en ny tilgang i forhold til at sikre reduktion i udledningerne til vandmiljøet og synergi til klimaindsatsen.

Aftalepartierne ønsker, at den nye tilgang omfatter en videreudvikling af den målrettede regulering, som skal håndtere 5.000 tons kvælstofreduktion i 2026 og fra 2027 6.500 tons, hvilket også vil bidrage markant til reduktion af drivhusgasudledningen. Indsatsen kan justeres på baggrund af indfrielsen af de tekniske reduktionspotentialer, landbrugernes kollektive indsats [og resultatet af en second opinion].

Kvælstofindsatsen løftes i planperioden gennem de implementeringsindsatser, der er præsenteret i tabel 1. En eventuelt resterende indsats håndteres i forbindelse med genbesøget i 2023/24. Her kan ny faglig viden om vandmiljøets tilstand også inddrages. [En second opinion vil kunne medføre en justering af det opgjorte indsatsbehov på 13.100 tons kvælstof]. Dette vil ligeledes fremgå af vandområdeplanerne 2021-27, hvor den nødvendige indsats skal beskrives samlet. Såfremt høringen af vandområdeplanerne 2021-27 viser behov for væsentlige justeringer, forelægges dette aftalepartierne.

[Aftalepartierne er enige om, at såfremt nogle landbrugere i visse områder vil blive mødt med et uforholdsmæssigt højt indsatsbehov, så skal der inden for rammerne af CAP'en gives yderligere muligheder for at hjælpe disse i f.eks. en omstilling af produktionen. Dette kan eksempelvis være i form af investeringsstøtte til ny teknologi eller omlægning til øget planteproduktion, hvor aftalepartierne er enige om at ville anvende mulighed f.eks. for at etablere investeringsstøtteordninger, hvor disse landbrugere kan prioriteres højt eller der kan ydes højere tilskud til investeringerne. Der vil i forbindelse med genbesøget i 2023/24 blive taget beslutning herom, herunder også størrelsen af en eventuel pulje og en nærmere afgrænsning af ordningen i forhold til andre reguleringsområder.]

3.2. Nyt værktøj skal bruges til at regulere klima- og miljøbelastning

Solide klima- og miljøregnskaber er forudsætningen for at sikre sammenhæng, synergi og omkostningseffektivitet i reguleringen af landbrugets klima- og miljøudledninger.

Aftalepartierne er enige om at sikre sammenhæng og synergi i den fremtidige regulering af klima- og miljøudledninger ved hjælp af bedriftsregnskaber. Bedriftsregnskaber vil desuden kunne understøtte, at reguleringen optimeres og videreudvikles. På den måde vil man i forbindelse med arbejdet med grøn skattereform og genbesøget i 2023/24 gradvist kunne introducere en regulerings- og/eller afgiftsmodel for landbruget.

Aftalepartierne er enige om, at der afsættes 249 mio. kr. i perioden 2021-24 til at igangsætte forskning og udvikling i bedriftsregnskaber, som skal skabe fundamentet for fremtidens regulering, herunder f.eks. i en ny reguleringsmodel. Heraf indgår 31 mio. kr. fra forskningsreserven fra 2021, og 60 mio. kr. til forbedret kortlægning, jf. afsnit 3.1.

3.3. [Tekniske potentialer ift. kvælstofudledningen

På kvælstofområdet er der ligesom på klimaområdet en række tekniske reduktionspotentialer, hvor yderligere undersøgelser frem mod genbesøget i 2023/24 skal afdække mulighederne for at lade nye virkemidler indgå i kvælstofindsatsen frem mod 2027. Nye virkemidler vil potentielt både kunne lette vejen til målopfyldelse i 2027 og bidrage til, at den samlede indsats kan løses mere omkostningseffektivt og med en mindre omkostning for erhvervet og samfundsøkonomien.

[Aftalepartierne er enige om at iværksætte demonstrationsprojekter, der skal afdække potentialet i marine virkemidler. Der skønnes et maksimalt potentiale på 2.000 tons kvælstof i 2027. Der afsættes XX mio. kr. til projekterne i 2021-24.]

Der vurderes endvidere at være tekniske reduktionspotentialer ved bl.a. anvendelse af nitrifikationshæmmere og et øget økologisk areal.

Samlet vurderes det, at de tekniske potentialer vil kunne bidrage med op til ca. 4.000 tons kvælstofreduktion. I forbindelse med genbesøget kan der tages stilling til, om øvrige indsatser skal justeres med henblik på at indfri det tekniske reduktionspotentiale forbundet med disse virkemidler.]

3.4. Massiv investering i nye grønne teknologier

En fokuseret forskningsindsats kan frembringe og modne nye teknologier og løsninger med henblik på at sikre, at disse så vidt muligt kan indgå som implementerbare nye tiltag, når landbrugsområdet genbesøges i 2023/24.

Aftalepartierne er enige om at afsætte [222 mio. kr.] i 2021-24 med henblik på hurtigst muligt at udvikle teknologier og dokumentere effekten heraf. Der afsættes heraf [196] mio. kr. til brun bioraffinering såsom pyrolyse. Pyrolyse er en lovende teknologi, der ved brug af restprodukter fra landbruget kan levere grøn energi og lagre en stor del af kulstoffet i jorden, så det ikke slipper ud i atmosfæren. Aftalepartierne er desuden enige om at afsætte en ny fireårig bevilling til Det Nationale Bioøkonomipanel på samlet [4] mio. kr. Dette med henblik på at få anvist teknologier inden for bioresourceanvendelse, som skaber løsninger, hvor miljø, klima og vækst går hånd-i-hånd. Desuden prioriteres [26] mio. kr. til lovende teknologier og løsninger inden for håndtering af gylle og gødning og tilsætningsstoffer til husdyrfoder.

3.5. Proteinstrategi og fokuseret satsning på bioraffinering af græs

Med et skifte til græsproteiner i foderblandingerne vil husdyrbrugets klima- og miljøbelastning blive mindre. Men det kræver, at der opbygges flere bioraffineringsanlæg for at få stor effekt.

Aftalepartierne er enige om at afsætte 260 mio. kr. i perioden 2022-26 til bioraffinering af græs og produktion af protein til dyr og mennesker for at sætte yderligere skub i investeringer i grøn bioraffinering. Bioraffinering af græs til erstatning af importeret soja er en del af anbefalingerne fra Det Nationale Bioøkonomipanel i 2018. Indsatsen finansieres gennem den fælleseuropæiske landbrugspolitik.

Aftalepartierne er enige om, at produktion af bæredygtige proteiner har et stort potentiale som nyt vækstområde for dansk landbrug. Desuden ønsker aftalepartierne en markant forøgelse af den danske selvforsyning med miljø- og klimavenlige foderproteiner, der kan erstatte importeret soja. Aftalepartierne er derfor enige om, at der skal udvikles en proteinstrategi, som i første omgang kan sikre en mere bæredygtig animalske produktion, men hvor højværdiafgrøder i et bredere perspektiv kan flytte merværdiproduktionen fra stalden til marken og derigennem understøtte overgangen til flere plantebaserede fødevarer. Dertil vil rettidig forberedelse af en sådan omstilling kunne bidrage til at afhjælpe de omkostninger i særlige dele af landet som følger af den forøgede miljøindsats.

Der vil i forbindelse med genbesøget i 2023/24 blive taget stilling til, om strategien skal følges op af yderligere indsatser.

3.6. Mere økologi til gavn for klima og miljø

En øget omlægning til økologisk arealanvendelse vil fremme en produktion med færre sprøjtemidler og færre udledninger af kvælstof per hektar, hvilket har potentiale for at levere en positiv klima-, miljø- og natureffekt.

Aftalepartierne er enige om at øge det økologiske areal væsentligt frem mod 2030. Aftalepartierne er derfor enige om at understøtte udviklingen frem til 2024 ved at forhøje støttesatserne ved omlægning til økologisk landbrug samt hæve tilskuddet til de økologer, som forpligter sig til at anvende mindre kvælstof. Der afsættes i alt 324 mio. kr. til formålet. Denne indsats skal ses i sammenhæng med de allerede afsatte midler i Finanslovsaftalen for 2021. I forbindelse med genbesøget i 2023/24 kan yderligere initiativer drøftes med henblik på at understøtte den fortsatte udvikling i det økologiske areal. De ekstra tilskudsmidler, der er afsat til flere hektar og højere sats ved omlægning til økologisk produktion, udløber efter 2024. Der kan træffes beslutning om tilskudssatserne til de økologiske arealer efter 2024 i forbindelse med genbesøget i 2023/24.

3.7. Danmark i front på plantebaseret fødevarerproduktion

Plantebaserede fødevarer har et lavere klimaaftryk end animalske fødevarer. For at nedbringe klimabelastningen er der behov for, at en større del af landbrugsjorden går til produktion af mad til mennesker

Aftalepartierne er enige om, at der skal ske en stigning i andelen af landbrugsarealer, der anvendes til plantebaseret fødevarerproduktion. Denne omstilling vil aftalepartierne sætte fart på ved at prioritere midler fra EU's landbrugsstøtte til et eco-scheme til planteproduktion. Derudover skal kostråd, uddannelse, det offentlige indkøb, forskning og udvikling tænkes sammen med omstillingen til mere plantebaseret kost.

[Endelig ønsker aftalepartierne, at der udarbejdes en strategi for plantebaserede fødevarer efter samme model, som vi i Danmark med succes har udviklet økologien. Der afsættes X mio. kr. om året i 2022-25 til en plantefond, som skal understøtte strategien. Udarbejdelsen af strategien skal involvere centrale interessenter og gennemgå hele værdikæden "fra jord til bord" og fastlægge processer for vidensindsamling/forskningsbehov, implementering af indsatser, informationsindsats mv.]

3.8. Bedre muligheder for at lade vertikalt landbrug vokse.

Vertikalt landbrug har stort potentiale til at blive et vigtigt supplement til almindelig landbrugsdrift, men der er også barrierer, som skal adresseres.

Aftalepartierne er enige om at nedsætte en task-force, der skal samle viden om vertikalt landbrug og komme med forslag til at fjerne barrierer samt styrke udviklingen af vertikalt landbrug i Danmark. Aftalepartierne vil få forelagt task-forcens resultater med henblik på at kunne beslutte evt. yderligere initiativer, der kan styrke den vertikale produktionsform. Dette kan eventuelt gøres ifm. genbesøget i 2023/24.

4. Rammer for aftalens implementering

[Udkast til afsnit følger.]

Tabel 1. Klima- og miljøopgørelse

	Drivhusgasreduktion (mio. t. CO ₂ e)		Kvælstofreduktion (t. N)
	2025	2030	2027
Implementeringsspor	1,2	1,8	10.800³
Nye krav	0,70	0,71	1.550
<i>heraf øget fedtfordring</i>	<i>0,17</i>	<i>0,16</i>	<i>0</i>
<i>heraf hyppigere udslusning af gylle</i>	<i>0,15</i>	<i>0,17</i>	<i>0</i>
<i>heraf nye grønne krav mv. i EU's fælles landbrugspolitik</i>	<i>0,38</i>	<i>0,38</i>	<i>1.550</i>
Jorder og skove	0,14	0,46	1.150
<i>heraf udtagning af lavbundsjorder</i>	<i>0,04</i>	<i>0,33</i>	<i>700</i>
<i>heraf privat skovrejsning</i>	<i>0,00</i>	<i>0,03</i>	<i>50</i>
<i>heraf ekstensivering</i>	<i>0,10</i>	<i>0,10</i>	<i>400</i>
Kvælstofvirkemidler	0,31	0,64	8.000
<i>heraf målrettet regulering</i>	<i>0,29</i>	<i>0,54</i>	<i>6.500</i>
<i>heraf kollektive virkemidler</i>	<i>0,02</i>	<i>0,10</i>	<i>1.500</i>
Allerede besluttede tiltag (FL20-21 og øvrige tiltag)		0,5	
Udtagning af lavbundsgræsland FL20-FL21	-	0,3	
Øvrige tiltag	-	0,2	
Total (drivhusgasreduktioner)		2,3	
Udviklingsspor (tekniske reduktionspotentialer)¹	-2	5,0	4.075³
Brun bioraffinering som for eksempel pyrolyse	-	2,0	-
Håndtering af gylle og gødning	-	1,0	1.250
Fodertilsætningsstoffer	-	1,0	0,0
Fordobling af det økologiske areal	-	0,5	425
Udvidet lavbundspotentialer	-	0,5	400
Udvikling af ny driftsmodel	-	0,0	0,0
Marine virkemidler	-	0,0	2.000
Total		7,3	15.125

Anm.: De angivne effekter er afrundede. ¹Fsva. flere af tiltagene vil en andel af reduktionen finde sted i oplande uden behov for reduktion iht. vandområdeplanerne. Opgørelserne vil blive konsolideret forud for præsentationen af vandområdeplanerne og i forbindelse med at den endelige indsatsfordeling fastlægges. De tekniske reduktionspotentialer er behæftet med betydelig usikkerhed, opgjort partielt, og der kan være overlap mellem potentialerne. Realisering af de tekniske potentialer vil bl.a. kræve yderligere finansiering, forskning samt udbredelse. ²Der er ikke skønnet over reduktionspotentialer ved udviklings tiltag i 2025. ³Der er ikke taget højde for, at en andel af det tekniske reduktionspotentialer må forventes at fremkomme i områder uden indsatsbehov. For de tiltag hvor der er angivet en streg, vurderes der at være en kvælstofreducerende effekt, men at denne ikke kan opgøres på nuværende tidspunkt. For marine virkemidler er angivet et maksimalt skøn, som forudsætter optimal placering. For økologi er der angivet middelværdien i et spænd hhv. uden målrettet regulering og fuld indfasning af målrettet regulering. Med yderligere indsats i målrettet regulering, reduceres effekten af økologi. For det udvidede lavbundspotentialer er der ikke taget højde for et geografisk fordelt indsatsbehov.

Tabel 2. Indsatser i aftalen (mio. kr.)

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	I alt
Indsatser under EU's fælles landbrugspolitik											
Søjle I*		5.834	5.834	5.834	5.834	5.834	6.426	1.222	1.222	1.222	39.261
Direkte støtte		5.589	4.772	4.685	4.592	4.257	4.842	0	0	0	28.737
Direkte støtte		5.440	4.772	4.685	4.592	4.257	4.842				28.588
Unge landbrugere		129									129
Ø-støtte		20									20
Koblede støtteordninger		245	330	309	288	266	245	245	245	245	2.418
Slagtepræmie		245	245	245	245	245	245	245	245	245	2.205
Ko-præmie			85	64	43	21	0	0	0	0	213
Eco schemes			732	840	954	1.311	1.339	977	977	977	8.107
Økologisk arealstøtte			108	216	330	385	374	374	374	374	2.535
Miljø- og klimavenligt græs			297	297	297	297	149	0	0	0	1.337
Ekstensivering af lavbundsjord			114	114	114	114	114	114	114	114	912
Målrettet regulering						302	489	489	489	489	2.258
Eco scheme planter			96	96	96	96	96	0	0	0	480
Eco scheme biodiversitet			117	117	117	117	117	0	0	0	585
Markedsordninger		61	61	61	61	61	61	0	0	0	368
Bier		4	4	4	4	4	4				26
Frukt og grønt		57	57	57	57	57	57				342
Søjle II		1.652	1.509	1.665	1.631	1.905	1.884	598	677	629	12.150
Klima og kvælstof											
Udtagning af lavbundsjord (22.000 ha i alt for perioden 2022-27)		325	287	287	302	861	861	0	0	0	2.923
LDP Ekstensivering af lavbundsjord (38.000 ha)		97									97
Målrettet regulering		185	185	185	185						740
N-vådområder (del af kollektive virkemidler)		188	188	188	188	188	188				1.128
Minivådområder (del af kollektive virkemidler)		132	132	132	132	132	132				792
Privat skovrejsning (heraf 39 mio. kr. del af kollektive virkemidler)		70	70	70	70	70	70	31	31	31	513
N-lavbundsprojekter (del af kollektive virkemidler)		50	50	50	50	50	50				300
Fosfor-vådområder		13	0	14	13	13	13	13	13	13	105
Fysiske vandløbsindsatser			0	18	18	18	18	12	12	12	108
Miljø- og klimateknologiordninger											
Miljø- og klimateknologi		80	50	50							180
Grøn bioraffinering		5	5	50	100	100					260
Økologisk investeringsstøtte		70									70
Natura 2000											

N2000 biodiversitetsskov		25	25	25	25	25	25	25	25	25	225
N2000 Rydning/hegning		35	25	25	25	25	25	25	25	25	235
N2000 Pleje af græs- og naturarealer		284	186	265	217	117	196	186	265	217	1.933
Landdistriktsudvikling											
Lokale aktionsgrupper (LAG)		93	93	93	93	93	93	93	93	93	837
Ø-stotte			20	20	20	20	20	20	20	20	160
Unge Landbrugere			193	193	193	193	193	193	193	193	1.544
Indsatser under EU's fælles landbrugspolitik i alt	0	7.547	7.343	7.499	7.465	7.739	8.310	1.820	1.899	1.851	51.411
Øvrige indsatser											
Indsatser til understøttelse af EU's fælles landbrugspolitik mv.	186	315	324	254	196	173	161	86	86	85	1.863
National pulje til køb og salg af erstatningsjorde	75	50	50	4	4	4	4	-55	-55	-56	25
Kollektive virkemidler (national finansieringsdel)		22	16	16	16	16	16	0	0	0	100
Administration	111	240	255	231	173	150	137	137	137	137	1.711
Risikoafdækning – Grøn Landbrugskapital	0	3	3	3	3	3	3	3	3	3	27
Forsknings- og udviklingsindsatser	118	127	143	138	0	0	0	0	0	0	524
Ny bedriftsmodel	57	116	38	38	0	0	0	0	0	0	248
Bovaer samt stoffet X	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Forskning i gyllehåndtering	7	10	6	1	0	0	0	0	0	0	23
Pyrolyse	0	0	98	98	0	0	0	0	0	0	196
Støtte til ICROFS	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50
Relancering af det nationale Bioøkonomipanel og proteinstrategi	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	4
Øvrige indsatser i alt	304	442	467	392	196	173	161	86	86	85	2.387
Indsatser i alt	304	7.989	7.810	7.891	7.661	7.912	8.471	1.906	1.985	1.936	53.798

Anm.: Blå markering angiver midler fra Landdistriktsprogram, søjle I eller markedsordninger for 2022, hvid markering angiver CAP 2023-27 og gul markering angiver teknisk fremskrevet CAP-periode efter 2027. Midler i 2024 til Grøn bioraffinering er finansieret både med midler fra landdistriktsprogrammet 2022 (5 mio. kr.) samt med midler fra CAP 2023-27 (45 mio. kr.).

* Niveau for den direkte støtte fra 2028 og frem afhænger af den efterfølgende CAP-periode. Niveau for fleksibilitet fra søjle I til søjle II fra 2027 og frem afhænger af regler herfor i den efterfølgende CAP-periode.